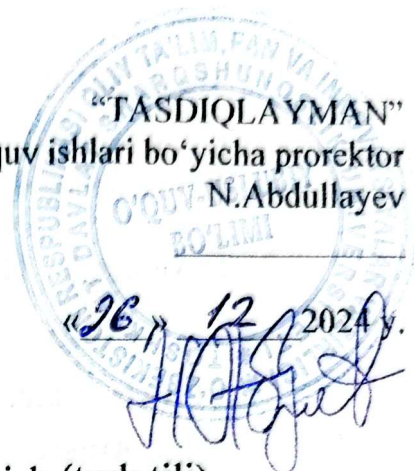


O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK UNIVERSITETI

"TASDIQLAYMAN"
O'quv ishlari bo'yicha prorektor
N. Abdullayev



60230100 - Filologiya va tillarni o'qitish (turk tili)
ta'lim yo'nalishi bitiruvchilari uchun ixtisoslik fanlaridan

Bilim sohasi:	200000-San'at va gumanitar fanlar
Ta'lim sohasi :	230000- Tillar
Ta'lim yo'nalishi :	60230100 - Filologiya va tillarni o'qitish (turk tili)

YAKUNIY DAVLAT ATTESTATSIYASI SINOVI
DASTURI

Toshkent- 2024

Ushbu dastur O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2024-yil 13-dekabrda "Oliy va kasbiy ta'lim tashkilotlari bitiruvchilarining yakuniy davlat attestatsiyasini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 836-son qarori 1-ilovasi bilan tasdiqlangan "Oliy ta'lim tashkilotlari bitiruvchilarining yakuniy davlat attestatsiyasini o'tkazish tartibi to'g'risida"gi NIZOMga asosan ishlab chiqildi.

Tuzuvchilar:

1. L.Aminova – TDSHU, Turkshunoslik oliy maktabi dotsenti, filologiya fanlari nomzodi
2. N.Amirova – TDSHU, Turkshunoslik oliy maktabi stajyor-o'qituvchisi

Taqrizchilar:

1. M.Aripov– TDSHU, Turkshunoslik oliy maktabi boshlig'i, PhD
2. J.Shabanov– TDSHU, Turkshunoslik oliy maktabi dotsenti, filologiya fanlari nomzodi

Dastur Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti Kengashining 2024-yil 26-dekabr 5-sonli majlisida muhokama qilingan va tasdiqlangan.

KIRISH

Mazkur dastur 60230100 - Filologiya va tillarni o'qitish (sharq tillari bo'yicha) yo'nalishi bitiruvchilarining to'rt yil mobaynida ixtisoslik fanlarini o'qib o'zlashtirganlik darajasini aniqlash uchun o'tkaziladigan Yakuniy davlat attestatsiyasi sinovlari bo'yicha ishlab chiqilgan.

Umumkasbiy va ixtisoslik fanlaridan Yakuniy davlat attestatsiyasi quyidagi tur topshiriqlarni o'z ichiga oladi:

- Mutaxassislik fanlaridan sinov – 25 ball;
- Asosiy sharq tilidan insho – 25 ball;
- Sharq tilidan ona (o'zbek) tiliga tarjima – 25 ball ;
- Ona (o'zbek) tilidan sharq tiliga tarjima – 25 ball.

I. MUTAXASSISLIK FANLARI

A) Mutaxassislik fanlaridan attestatsiya yozma sinovlari "Asosiy sharq tili", "Asosiy sharq tili nazariyasi", "Asosiy sharq tili leksikologiyasi", "Sharq tillarini o'qitish metodikasi", "Asosiy sharq tili filologiyasiga kirish" fanlaridan savollarni qamrab olgan. Ushbu qism bo'yicha quyidagi savollar tavsiya qilinadi:

1. Ünlüler ve özellikleri.
2. Ünsüzler ve özellikleri.
3. Ad durum ekleri.
4. Isim tamlamaları.
5. Türkçede isim.
6. Türkçede sıfatlar.
7. Türkçede zamirler.
8. Türkçede zarflar.
9. Türkçede fiiller.
10. Haber kipleri.
11. Dilek kipleri.
12. Basit zamanlı fiiller.
13. Birleşik zamanlı fiiller.
14. Hikaye birleşik zamanı.
15. Rivayet birleşik zamanı.
16. Şart birleşik zamanı.
17. Öznelerine göre fiiller.
18. Nesnelere göre fiiller.
19. Fiilimsiler.
20. Edatlar.
21. Bağlaçlar.
22. Ünlemler.
23. Fiil çatıları.
24. Sifat-Fiiller.
25. Zarf-Fiiller.

26. İsim-Fiiller.
27. Eş anlamlı kelimeler.
28. Zıt anlamlı kelimeler.
29. Eş sesli kelimeler.
30. Deyimler ve özellikleri.

B) Mutaxassislik fanlaridan yozma sinovlari bo'yicha asosiy sharq tilida o'rganilayotgan mamlakat va O'zbekiston madaniyati, shaharlari, tarixiy qadamjolari, iqtisodiyoti, ta'limi, geografiyasi, iqlimi, kutubxonalari, shuningdek, kundalik mavzularda insho yozish (kamida 200 so'z) nazarda tutilgan. Ushbu qism bo'yicha quyidagi mavzular tavsiya qilinadi:

1. Istediğiniz zamana dönmə şansınız olsaydı hangi zamana gitmek isterdiniz ve neler yapardınız? Hayal edin ve yazın.
2. Ülkenizin en ünlü bilim insanı kimdir? Yazınız.
3. Genel olarak bilim insanların çocukluklarına baktığımızda diğer çocuklardan farklı olduklarını görmekteyiz. Siz de onların çocuklarının ileriki hayatlarını etkilediğini düşünüyor musunuz? Yazınız.
4. Aşağıdaki atasözlerinin anlamlarını kendimize göre açıklayalım. Siz bu sözlerle katılıyor musunuz? Yazınız.
Kalp kalbe karşıdır.
Gülü seven dikenine katlanır.
Gönül kimi severse güzel odur.
5. Size milli piyangodan büyük ikramiye çıkarsa neler yapardınız? Yazınız.
6. Başarıda şans mı önemlidir yoksa çalışma mı? Yazınız.
7. Aşağıdaki özdeyişi açıklayın:
Talih, çalışmak istemeyenlere yardım etmez. *Sophokles*. Yazınız.
8. Siz bir şirketin işverenisiniz. Başvuruda bulunanlarla mülakat için tek tek görüşüyorsunuz. Sizin için mülakatta dikkat edilmesi gereken kurallar nelerdir? Siz olsaydınız nelere dikkat ederdiniz? Yazınız.
9. Gittiğiniz bir lokantada hesap beklediğinizden fazla geldi. Kime, nasıl şikayet edersiniz? Yazınız.
10. Bir dil kursuna kayıt oldunuz. Kursun saati haftada 4 gün 16 saat. Siz kursa başladınız ama ders saatleri tam değil. Haftada 3 gün 12 saat ve sınıflar çok kalabalık. Yaptığınız ödemeyi tekrar istediniz kurstan ayrılma istediğinizi söylediniz ama size geri ödeme yapmayacaklarını söylediler. Bu durumda ne yaparsınız? Yazınız.
11. Siz bir yönetmen olsanız hangi konularda film yapardınız? Neden? Yazınız.
12. 50 yaşındasınız. Bir anda kendinizi çok tehlikeli bir olayın içinde buldunuz. Geçmişteki yaşantınız film şeridi gibi gözünüzün önünden geçiyor. Yaşamınızın nasıl olduğunu anlatın ve yazın.
13. Varsayalım siz bir sinema oyuncusunuz. Bir aşk filminde başrolü oynuyorsunuz? Bize senaryoyu anlatır mısınız?
1. Kiminle oynuyorsunuz?

2. Olay nerede geçiyor?
3. Sonu nasıl bitiyor. Yazınız.
14. Yabancı ülkelerde Türk dizilerinin yayınlanmasının Türkiye'ye ne gibi etkileri vardır? Yazınız.
15. Türk dizilerinin yayınlandığı yabancı ülkelerdeki insanların Türkiye'ye karşı tepkileri nelerdir? Yazınız.
16. Sizin ülkenizde efsaneleşen, insanları etkileyen diziler var mı? Onların konusu ne? Yazınız.
17. Size göre insanoğlunun sizi en çok şaşırtan iki davranışı nedir? Yazınız.
18. Ülkenizdeki üniversite sistemi nasıl? Yazınız.
19. Eğitimde ailenin mi yoksa okulun mu rolü önemlidir? Yazınız.
20. Sizce sanatın amacı nedir? Mesaj vermek mi, yoksa sadece bir güzellik ortaya koymak mı? Yazınız.
21. Bir villa aldınız. Villanızı şık mobilyalar ve değerli sanat eserleriyle dekore etmek istiyorsunuz. Sınıf arkadaşınız bir ressam. Atölyesine gittiniz, ona bir tablo siparişi vereceksiniz. Hayalinizdeki tabloyu en ince ayrıntısına kadar ona anlatın: Hangi ressamın resimlerine benzesin, resimde hangi konu, nesneler, renkler olsun? Neden? Yazınız.
22. Hangi sanat türleriyle ilgileniyorsunuz / İlgilendiniz? Gittiğiniz okullarda sanat dersleri var mıydı? Bu derslerde başarılı mıydınız? Yazınız.
23. İnsanları suç işlemeye ailevi sebepler mi sosyal sebepler mi iter? Suçluları topluma kazandırmak için neler yapılmalıdır? Yazınız.
24. Sizce vicdan azabı çekmek de bir ceza mıdır? Yazınız.
25. Bir parti verecek olsanız, bu ne için ve nasıl olurdu? Yazınız.
26. Daha önce gördüğünüz bir şeyin resmini yapacak olsanız, bu ne olurdu? Yazınız.
27. Sonsuza kadar yaşlanmayacak olsanız, hangi yaşta kalmayı tercih ederdingiz? Neden? Yazınız.
28. Herhangi birini seçebilecek olsanız, akıl hocanız olarak kimi seçerdingiz? Yazınız.
29. Geçmiş ya da gelecekte herhangi bir olaya şahitlik edebilecek olsanız, hangi olayı seçerdingiz? Yazınız.
30. Herhangi bir şeyi yapmayı öğrenebilecek olsanız, bu ne olurdu? Yazınız.

II. ASOSIY SHARQ TILIDAN ONA TILIGA TARJIMA

Türk Halk Müziği

Istanbul - Türk Halk Müziği'nde 40'inci yılını tamamlamış sanatçılardan Soner Özbilen, Mustafa Hisarlı ve Yıldız Ayhan Büyükçekmece Belediyesi tarafından düzenlenen 21'inci Ustalara Saygı Gecesi'nde bir araya geldi.

Büyükçekmece Belediyesi, sanat hayatında 40'nci yılını tamamlamış Soner Özbilen, Mustafa Hisarlı ve Yıldız Ayhan'ı Atatürk Kültür Merkezi'nde düzenlenen 21'inci Ustalara Saygı Gecesi'nde bir araya getirdi. Geceye Büyükçekmece Belediye Başkanı Dr. Hasan Akgün, sivil toplum kuruluşları temsilcileri ve çok sayıda sanatsever katıldı. Sanatçıların adına düzenlenen gece, arkadaşlarının ve sevenlerinin onlar için yaptığı yorumlardan oluşan video gösterimi ile başladı. Ardından sahneye Büyükçekmece Belediyesi Halk Akademisi korosu çıkarak sanatçıların unutulmaz eserlerini seslendirdi. Kimi vatandaşlar şarkılara hep bir ağızdan eşlik ederken kimileri de cep telefonları ile o anları kayıt altına aldı. Koronun eserleri okumasından sonra sahneye çıkan Mustafa Hisarlı ilk önce küçük saz ile babasından öğrendiği eseri çaldı. Ardından kendi sazını eline alması ile unutulmaz eserlerini seslendirdi.

Gesi Bağları türküsü ile gönüllerde taht kuran Yıldız Ayhan bastonu ve yardımcısı ile alkışlar eşliğinde sahneye çıktı.

III. ONA TILIDAN SHARQ TILIGA TARJIMA

MILLIY LIBOSLARIMIZ

O'zbekimizning milliy iftixori bo'lgan atlasga hamisha e'tibor katta. U bizda hech urf-dan tushmaydi. Shu bilan birga yaqin-yaqingacha unutilgan adras, banoras, beqasam matolar yana urfga kiryapti. Bu quvonchli hol, albatta. Ayniqsa, yosh, umidli dizaynerlar tomonidan so'nggi paytda sof milliy matolar asosida, milliy o'ziga xoslikni aks ettiruvchi liboslar kolleksiyasi turli mahalliy va xalqaro ko'rgazmalarda professional mutaxassislar tomonidan yuqori baholanmoqda. Zamonaviylik hamda milliy uyg'unlik aks etgan andozalarda tikilgan liboslar qizlarimiz husniga yana ham ko'rkamlilik baxsh etadi. Muhimi, bu matolarni faqat to'yu tantanalarda emas, ish sharoitlari uchun ham moslashtirish niyatida milliy mutaxassislarimiz izlanmoqdalar.

O'zbek milliy libosiga ayollar uchun-zar cho'pon, doppi va atlas, erkaklar uchun-do'ppi, chapon, belbog' va yaxtak kiradi. O'zbek milliy libosi jahonda o'z o'rniga ega. Masalan, dunyoning turli joylaridan kelgan mehmonlar O'zbekistonni milliy libosi va madaniyatiga katta baho berishyapti. O'zbek milliy libosi va madaniyati o'zgacha jozibadordir. Mustaqillikdan so'ng libosimizga e'tibor kuchaydi va yuksaldi. Hozirda o'zbek tikuvchilari chet mamlakatlarga borib ularga o'zbek libosini o'ziga hos jihatlarini namoyon qilishmoqda.

Yakuniy davlat attestatsiyasi sinovlarining mutaxassislik fanlaridan yozma ishlar topshiriqlari bo'yicha talabalar bilimni baholash mezonlari

Yakuniy davlat attestatsiyasi sinovlarini baholash uchun maksimal baho - **100 ball** etib belgilanadi.

Mutaxassislik fanlari bo'yicha yakuniy davlat attestatsiyasi sinovi biletlarining har birida 4 tadan savol bo'lib, ular quyidagi mezonlar asosida baholanadi:

1. Birinchi va ikkinchi savollar mutaxassislik fanlariga tegishli bo'ladi. Ularning har biriga yozilgan javoblarni baholash **25 ball** doirasida amalga oshiriladi.

Savol bo'yicha javoblarni baholash quyidagi jihatlarni hisobga olgan holda amalga oshiriladi.

- nazariy va amaliy bog'liqlikda yoritilgan;
- mazmunni yoritishda mustaqil ilmiy mushohada yuritish iqtidori mavjudligi;
- nom va ilmiy atamalarni bilish darajasi;
- keltirilgan faktlarning hozirgi davrdagi jarayonlar, o'zgarishlar bilan o'zaro aloqadorlikda ochib berilganligi, chuqur ilmiy tahlil etilgan hamda xronologik jihatdan to'g'ri yoritilganligi;
- muammoni tizimli mustaqil tahlil qilganligi, o'z fikrini erkin va mustaqil ifoda eta olganligi.

BAHOLASH MEZONI:

1. Fikr aniq va izchil ifodalangan, barcha savollar mutlaqo to'liq yoritilgan va bunda tegishli ilmiy adabiyotlarga tayanilgan va har tomonlama chuqur asoslangan javoblarga **22.5-25 ballgacha** - *a'lo* baho qo'yiladi.

2. Savolga nisbatan to'liq javob berilgan, fikr izchil ifodalangan, lekin bunda tegishli ilmiy va uslubiy adabiyotlarga kamroq e'tibor berilgan bo'lsa, **17.5-22.4 ballgacha** - *yaxshi* baho qo'yiladi.

3. Savolga qisman javob bera olgan va ma'lum darajada ilmiy, o'quv-uslubiy adabiyotlaridan foydalangan bo'lsa, **15-17.4 ballgacha** - *qoniqarli* baho qo'yiladi.

4. Fikr aniq ifoda etilmagan, savolga qisman bo'lsada to'g'ri javob berilmagan, tegishli ilmiy, o'quv-uslubiy adabiyotlardan mutlaqo foydalanilmagan javoblar uchun **0-14.9 ballgacha** - *qoniqarsiz* baho qo'yiladi.

1. Uchinchi savol bo'yicha mutaxassislikka oid (ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy, madaniy, badiiy) mavzulardagi va 800-1000 belgi atrofidagi hajmga ega sharq tilidagi matnni ona tiliga tarjima qilinadi.
2. To'rtinchi savol bo'yicha mutaxassislikka oid (ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy, madaniy, badiiy) mavzulardagi va 800 - 1000 belgi atrofidagi hajmga ega ona tilidagi matnni sharq tiliga tarjima qilinadi.

Yozma tarjimani baholashda **25 ballik mezon qo'llanadi**. Matn tarjimasi quyidagi mezon asosida baholanadi:

a) matnni to'liq 100% tarjima qilsa	25 ball
b) 90 % tarjima qilsa	22.5 ball
v) 80% tarjima qilsa	20 ball
g) 70% tarjima qilsa	17.5 ball
d) 60% tarjima qilsa	15 ball
e) 50% tarjima qilsa	12.5 ball
j) 50% dan kam tarjima qilsa	0 ball

Tarjima hajmidan kelib chiqib, baholashda oraliq ballar korsatkichlari ham qollanishi mumkin.

Yozma ish natijalari bo'yicha sinov yakunida yig'ilgan ballar jamlanadi va quyidagicha baholanadi:

1. 90 - 100 ballgacha – “a'lo”;
2. 70 - 89 ballgacha – “yaxshi”;
3. 60 – 69 ballgacha – “qoniqarli”;
4. 0 – 59 ballgacha – “qoniqarsiz”

100 ballik va 5 ballik baholash tizimlarining o'zaro mosligi jadvali

5 baholik shkala	100 ballik shkala	5 baholik shkala	100 ballik shkala	5 baholik shkala	100 ballik shkala
5,00 — 4,96	100	4,30 — 4,26	86	3,60 — 3,56	72
4,95 — 4,91	99	4,25 — 4,21	85	3,55 — 3,51	71
4,90 — 4,86	98	4,20 — 4,16	84	3,50 — 3,46	70
4,85 — 4,81	97	4,15 — 4,11	83	3,45 — 3,41	69
4,80 — 4,76	96	4,10 — 4,06	82	3,40 — 3,36	68
4,75 — 4,71	95	4,05 — 4,01	81	3,35 — 3,31	67
4,70 — 4,66	94	4,00 — 3,96	80	3,30 — 3,26	66
4,65 — 4,61	93	3,95 — 3,91	79	3,25 — 3,21	65
4,60 — 4,56	92	3,90 — 3,86	78	3,20 — 3,16	64
4,55 — 4,51	91	3,85 — 3,81	77	3,15 — 3,11	63
4,50 — 4,46	90	3,80 — 3,76	76	3,10 — 3,06	62
4,45 — 4,41	89	3,75 — 3,71	75	3,05 — 3,01	61
4,40 — 4,36	88	3,70 — 3,66	74	3,00	60
4,35 — 4,31	87	3,65 — 3,61	73	3,0 dan kam	60 dan kam

ESLATMA: Yakuniy davlat attestatsiyasi jarayonida qo'yilgan bahodan norozi bo'lgan bitiruvchilar yakuniy davlat attestatsiyasi baholari e'lon qilingan kundan e'tiboran uch kun muddat ichida apellyatsiya komissiyasiga murojaat qilish huquqiga egadirlar. Talaba tomonidan berilgan appelyatsiya Appelyatsiya komissiyasi tomonidan 1 kun ichida ko'rib chiqila hamda DAK raisi bilan kelishilgan holda xulosa qilinadi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Asosiy adabiyotlar

1. Kayumova M. Turk tili. 2-kurs uchun darslik. Toshkent: TDSHU, 2023.
2. Xamidov H. Turk tili (darslik). Toshkent, "Innovatsion rivojlanish nashriyot matbaa uyi" DUK: 2022.
3. Tashaliyeva S., Turk tilida matnlar to'plami. TDSHU. 2021.
4. Kayumova M. Turk tili. 1-kurslar uchun darslik, TDSHU.: 2020.
5. Salimova Z. Turk tili. TDSHU. 2020.

2. Qo'shimcha adabiyotlar

1. Мирзиёев Ш.М. Ҳозирги замон ва Янги Ўзбекистон. – Тошкент: Ўзбекистон, 2024.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekistonda erkin va faravon yashaylik. 5-jild. – Toshkent: O'zbekiston, 2023.
3. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekistonda taraqqiyot strategiyasi asosida demokratik islohotlar yo'lini qat'iy davom ettiramiz. 6-jild. – Toshkent: O'zbekiston, 2023.

3.Scopusdan maqolalar

1. Temizyurek, F. The impact of different types of texts on Turkish language reading comprehension at primary school grade eight students // *EURASIAN JOURNAL OF EDUCATIONAL RESEARCH*, vol.8, no.30, pp.141-152, 2008.
https://ejer.com.tr/wp-content/uploads/2021/01/ejer_2008_issue_30.pdf
2. Temizyürek F., Sallabaş M.E. Türk Dünyasından Gelen Öğrencilerin Türkiye Türkçesi Metinlere Yönelik Tutumları // *bilig*, Sayı 95, 2020. ss.1
https://bilig.yesevi.edu.tr/shw_artcl-4140.html
3. Kadioğlu İ. Türkçede K-S Ses Denkliği // *Türkbilig*, Sayı 44, 2022. ss. 45-63. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2854855>

4.Internet saytlari

1. www.turk.edu.edu
2. www.turkdili.gen.tr
3. www.nedir.net
4. www.tumgazeteler.com
5. www.turkdiliveedebiyati.com